

зей права. Найбільше значення в ньому відіграють норми конституційного, адміністративного, трудового та фінансового права. Водночас багатогранність самої початкової професійної підготовки особового складу дає підстави включити до її нормативно-правового забезпечення також норми кримінального, цивільного, цивільно-процесуального та інших галузей права. Другою особливістю досліджуваного нормативно-правового забезпечення є множинність нормативних актів, що регулюють різноманітні аспекти і питання початкової професійної підготовки. Разом з тим, практика функціонування початкової професійної підготовки державних службовців для органів системи Міністерства внутрішніх справ України засвідчує недостатню кількість конкретних нормативних актів, які торкалися б дуто означеної складової відомчої освіти. Це призводить до видання значної кількості оперативних підзаконних нормативно-правових актів (накази, рішення, розпорядження), що не сприяє втіленню принцип у верховенства права в цій сфері державно-владних відносин. Третьою особливістю нормативно-правового забезпечення початкової професійної підготовки осіб рядового і начальницького складу є те, що його масив переважно є результатом відомчого нормотворення.

Аналіз чинного нормативно-правового забезпечення первинної професійної підготовки працівників органів внутрішніх справ України свідчить, що воно перебуває поки що на етапі розвитку і становлення. Сучасний нормативний вакуум в даній сфері обумовлюється зміною соціально-політичного та економічного устрою країни. В зв'язку з цим деякі нормативні акти не завжди узгоджуються між собою, існують протиріччя. Треба багато ще зробити для поліпшення правового регулювання службово-трудова відносин, які виникають під час реалізації навчально-виховного процесу початкової професійної підготовки працівників.

Список літератури: 1. Настанова з організації професійної підготовки рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ України, затверджена наказом МВС України №759 від 21 жовтня 2000 р. К., 2000. 2. Голосниченко І.П., Шакун В.І., Кириченко І.Г. та ін. Адміністративна діяльність органів внутрішніх справ. Загальна частина: Підручник. К., 1995. 3. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Учебник. М., 1998.

Надійшла до редколегії 02.11.01

І.М. Погрібний, О.М. Куракін

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЗМІЦНЕННЯ ЗАКОННОСТІ В ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Органи внутрішніх справ наділені державою широкими правомочностями, що використовуються їх співробітниками для успішного виконання правоохоронних функцій. Водночас специфіка функціональних обов'язків найчастіше ставить працівників ОВС у складні ситуації, що характеризуються виникненням умов, які можуть сприяти порушенням норм закону, відомчих нормативних актів.

Аналіз практики попередження й усунення порушень у діяльності окремих підрозділів ОВС дозволяє виділити чотири групи посадових правопорушень. Це:

- перевищення влади або службових повноважень у процесі припинення злочинних посягань, затримки осіб, які вчинили злочини або інші;
- правопорушення, при провадженні дізнання або попереднього слідства тощо;
- зловживання владою або службовим становищем при вирішенні питання про реєстрацію злочинів, про порушення кримінальної справи або про відмову у цьому, про притягнення до кримінальної відповідальності, про статистичну звітність та ін.;
- недбалість при виконанні функціональних обов'язків;
- порушення норм закону в процесі правової оцінки злочинів, їх відмежування від проступків [1, с.78–79].

Зазначені порушення законності виступають як прояв сполучення соціально негативних явищ і процесів у формуванні і життєдіяльності їх носіїв, як результат впливу соціально-психологічних детермінантів, що включають елемент досягнення високих і стабільних результатів при оптимальних витратах сил і засобів. Досягнення цих результатів повинно забезпечуватися неухильним дотриманням вимог законності [2, с.72–80]. Стосовно передового досвіду в сфері кримінально-правової боротьби зі злочинністю це означає: хоч би якими б доцільними не видавались запропоновані нові рекомендації, але якщо вони не відповідають якомусь принципу кримінального права чи процесу або прямо суперечать конкретній нормі, такий досвід не має права на існування.

Основними сферами, де може формуватися, вивчатися і поширюватися передовий досвід застосування кримінально-правових засобів боротьби зі злочинністю правоохоронними органами є:

- забезпечення єдності в практиці кваліфікації злочинів певних видів; підвищення ефективності практики застосування інституту звільнення від покарання у виді позбавлення волі (умовного засудження; умовного засудження до позбавлення волі з обов'язковим притягненням засудженого до праці, відстрочки виконання вироку; умовно-дострокового звільнення від покарання; умовного звільнення з місць позбавлення волі з обов'язковим притягненням засудженого до праці);
- забезпечення повного і своєчасного застосування інститутів необхідної оборони, добровільної відмови від вчинення злочину, щирого розкаяння або явки з повинною, а також активного сприяння розкриттю злочину;
- забезпечення повного і своєчасного застосування кримінально-правових норм «із подвійною превенцією».

Вважається за доцільне провести узагальнення планування й організації використання передового досвіду правоохоронними органами, а його результати застосовувати для коригування наявної системи впровадження передового досвіду в практику і навчальний процес юридичних факультетів і юридичних вузів.

Для з'ясування конкретних причин посадових правопорушень доцільно класифікувати однотипні групи чинників, що впливають на стан законності в діяльності органів внутрішніх справ.

1. Відомо, що зовнішнє середовище функціонування істотно впливає не тільки на штатну розстановку підрозділів ОВС і постановку завдань перед співробітниками, але і на умови виконання ними своїх функціональних обов'язків.

В окремих регіонах (наприклад, у курортних містах у період масового відпочинку, в інших містах із складною оперативною обстановкою) навантаження на органи внутрішніх справ багаторазово зростає. Будь-який підрозділ, володіє заздалегідь визначеною «пропускною» спроможністю, тобто може виконати в повному обсязі як якісно, так і кількісно тільки ті функції, ту групу завдань, що організаційно забезпечені відповідною штатною розстановкою і наявністю необхідних технічних засобів. Інформація, що надходить «на вході» системи правоохоронних органів понад встановлені можливості, переробляється цією системою неякісно, із порушенням законності. Ці порушення полягають у nereагуванні на різноманітні правопорушення, у необгрунтованій відмові в порушенні кримінальної справи, у нерестрації злочинів, що не мають перспективи розкриття і т.п. Тому постановка завдань, що виходять за рамки можливості їх виконання, призводить до перекручування цифрових показників, до приховування злочинів від реєстрації, до інших порушень законності.

2. Треба враховувати ту обставину, що на стан злочинності впливає не тільки професійний рівень діяльності органів внутрішніх справ, але і чинники економічного, демографічного, управлінського характеру. Дану обставину варто брати до уваги при плануванні боротьби з окремими видами злочинів і оцінки її результатів. У результаті недосконалості критеріїв оцінки правоохоронної діяльності у працівників, які не відрізняються принциповістю, нерідко виникає прагнення прикрасити статистичну звітність про свою роботу і діяльність правоохоронного органу в цілому. Цьому в ряді випадків сприяє неправильна позиція деяких керівників служб і підрозділів.

Останнім часом спостерігаються перекручування в практиці кваліфікації злочинів. Перекручування ці бувають двоякого роду: «завищення» і «заниження» кваліфікації. При «завищенні» окремі слідчі виходили з остраху одержати справу на дослідження, при «заниженні» – мали на меті штучно зменшити частку особливо тяжких злочинів. І той, і інший випадок повинні розглядатися як порушення вимог законності і справедливості у боротьбі зі злочинністю. Порушуються вимоги закону про обов'язок слідчого враховувати докази як обвинувального, так і виправдуального характеру.

Для усунення причин і умов, що сприяють порушенням законності, необхідно перебудувати інтереси співробітників органів внутрішніх справ, актуалізувавши їх діяльність на якісні показники.

3. Хиби професіоналізму і компетентності при виконанні функціональних обов'язків породжують такі негативні явища як:

а) незастосування сили і зброї у випадках, коли за обставинами справи їх застосування було обов'язком працівника ОВС;

б) неправомірне застосування зброї при затримці правопорушників, або при відбитті нападу, неправомірне застосування сили стосовно затриманих;

в) порушення вимог закону в ході попереднього слідства і дізнання;

г) невміння запобігти злочинам, що готуються, і розкрити уже вчинені.

Ці й інші небажані наслідки недостатньої фахової підготовки окремих співробітників, їх депрофесіоналізації, відсутності достатньої правової підготовки істотно знижує ефективність правоохоронної діяльності, реалізації в ній принципу справедливості.

Треба мати на увазі, що переважна більшість громадян із числа тих, хто поступає на роботу в міліцію і бажає професійно боротися зі злочинністю, мають щирі наміри сумлінно виконувати покладені на них обов'язки. Але через хиби навчання або невірно сформовану практику діяльності деяких підрозділів органів внутрішніх справ, негативні приклади деяких співробітників можуть виникнути деформації фахової правосвідомості. При підготовці співробітників до правоохоронної діяльності потрібно враховувати ту обставину, що в даний час будуть підвищуватися вимоги не тільки до кваліфікації, але і до таких якостей працівників, як надійність, відповідальність за доручену справу, спроможність до прийняття самостійних рішень, ініціативність, порядність, чесність, єдність з інтересами суспільства, готовність до виконання громадського обов'язку.

4. Окремі працівники органів внутрішніх справ, як показали дослідження, порушуючи норми закону, впевнені в тому, що їх дії необхідні, корисні і доцільні для ефективної боротьби зі злочинністю. Ця впевненість найчастіше виникає на ґрунті невірно сформованої практики застосування норм кримінального закону не тільки конкретними виконавцями, але і контролюючими органами, у тому числі органами прокуратури і суду. Тому в процесі виховання особового складу один із найбільш важливих аспектів, що потребує обов'язкового з'ясування співробітниками органів внутрішніх справ, є питання про співвідношення законність – доцільність. Справжня доцільність завжди законна. Законність не «перепона», «заборона», як часто вважають, а насамперед, обов'язковий показник доцільного рішення в конкретному випадку [3, с.113–118].

Порушення законності завжди спричиняє визначену шкоду державним або суспільним інтересам, що охороняються законом. У випадку, якщо шкода стає істотною внаслідок порушення норм закону, то тут може йти мова про посадовий злочин при наявності й інших його ознак. У ряді випадків діями працівників міліції норми закону не порушуються, але їх зовнішній характер, зневага правилами етикету, нерідко завдає значної моральної шкоди, дискредитує правоохоронні органи перед громадськістю.

Для пошуку оптимальних шляхів зміцнення законності в діяльності органів внутрішніх справ потрібне детальне вивчення причин і умов, що сприяють (не перешкоджають) вчиненню посадових правопорушень.

Попередній розгляд цієї проблеми дозволяє зробити висновок про вплив принаймні двох основних першопричин вчинення посадових правопорушень у сфері охорони громадського порядку. Ними є неправильно

сприйняті інтереси служби й особисті інтереси та потреби, що ввійшли у суперечність з правомірними можливостями їх задоволення.

Сучасний рівень розвитку суспільства висуває до діяльності правоохоронних органів підвищені вимоги. Зміни, що відбуваються в нашій країні, торкнулися всіх сфер громадського життя, поставивши на перший план проблему якості будь-якої суспільно-корисної діяльності. Проблема якості повною мірою поширюється і на діяльність правоохоронних органів і органів внутрішніх справ зокрема. Ситуація, коли ця діяльність оцінюється в основному за кількістю зареєстрованих злочинів, зростанням, зниженням відсотку їх розкриття вже не оптимальна. Для дотримання законності і справедливості, якість правоохоронної діяльності не повинна визначатися лише кількісними показниками. Назріла необхідність доповнити критерій оцінки діяльності органів внутрішніх справ таким чином, щоб не виникало протиріч між цілями боротьби злочинністю й оцінкою цієї боротьби.

Вважаємо, що стан законності у діяльності органів внутрішніх справ може визначатися кількістю ранжированих порушень законності в залежності від їх серйозності (суспільної небезпеки).

Соціальна значимість запропонованого критерію полягає в тому, що вся правоохоронна діяльність буде співвідноситися не з інтересами особи її органу, а з інтересами, безпосередньо вираженими законом (відомчими нормативними актами, що не суперечать закону). Це дозволить зводити до мінімуму (на рівні помилки) усі порушення законності, що вчиняються з невірно зрозумілих інтересів служби.

Список літератури: 1. АдриановИ. Право на обжалование в суд действий должностных лиц // Хоз-во и право. 1988. № 3. 2. Забезпечення законності в діяльності ОВС України: Збірник наукових праць. К., 1993. 3. Гавриленко Д.А. Дисциплинарная ответственность в органах МВД // Правоведение, 1974, № 6.

Надійшла до редколегії 07.08.01

О.О. Теличкін

СИСТЕМА ВІДБОРУ І ПІДГОТОВКИ КАДРІВ ДЛЯ СЛУЖБИ В ПІДРОЗДІЛАХ ЦИВІЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ООН

Система відбору кадрів для підрозділів Цивільної поліції (ЦП), правоохоронного компонента миротворчих місій ООН, засновується на низці правових документів, найважливішим з яких є Статут Організації Об'єднаних Націй. Пункт 3 ст. 101 Статуту визначає, що при прийомі на службу потрібно керуватися, головним чином, необхідністю забезпечити високий рівень працездатності, компетентності і сумлінності персоналу. При цьому особлива увага повинна приділятися підбору кадрів на можливо більш широкій географічній основі [1, с.32.].

Разом з тим, відсутній єдиний нормативний акт, який би містив універсальний перелік мінімальних обов'язкових вимог до кандидатів на посади поліцейських спостерігачів. Застосовуваний до кожного конкретного випадку такий перелік міститься, як правило, в «Керівних вказівках військовим спостерігачам і працівникам цивільної поліції» (Notes for the